УДК 37.018.1:37.091.4(477)«19»

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-2-44-53

Мальцева Ольга Іванівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.

olga786360@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-0559-7646>

ПИТАННЯ ПРО ЗНАЧЕННЯ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ У ТВОРАХ УКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІВ ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

На початку XX століття у вітчизняній педагогіці спостерігається дискусія, предметом якої став вибір форми виховання підростаючого покоління. Виокремлюються три основні позиції щодо вирішення цього питання. Перша, підтримана на початку 20-х років Наркомосом України, (Г. Гринько, Д. Лазуркіна, Л. Левитський, О. Попов та ін.), відкидала сім'ю й школу як пережитки буржуазного суспільства, протиставляючи їм дитячий будинок – «маяк соціального виховання» у період будівництва соціалізму. Представники другої (М. Виноградов, А. Грабов, С. Лозинський та ін.) указували на кризу сім'ї й необхідність передачі її виховної функції школі. Третя позиція (В. Зеньківський, Я. Мамонтов, С. Русова, М. Сорока-Росинський, Я. Чепіга та ін.), полягала у визнанні кризи сучасної родини та школи, але ратуванні за їх підтримку та тісну взаємодію.

Мета нашої статті – проаналізувати та узагальнити твори українських педагогів, представників третьої позиції щодо сімейного виховання.

На противагу теоріям про громадське виховання дітей та усупільнення всіх сімейних функцій, багато прогресивних українських педагогів, визнаючи кризу сім'ї на цьому етапі її розвитку, виступали за її підтримку як основного інституту соціалізації підростаючого покоління.

Ідея вільного виховання дитини знайшла своє відображення у теоретичних працях та практичній діяльності Софії Русової. Реалізацією цієї ідеї, на думку вченої, мають спільно займатися родина й школа.

Педагог бачила, що сім'я переживає період змін, причини яких вона пов'язувала з соціальним та економічним розвитком суспільства. Батько й мати змушені працювати на виробництві, що позбавило родину спільної праці, яка їй єднала та сприяла «людському розвитку» дитини.

Особливе значення в розвитку дітей, на думку С. Русової, відіграє мати, яка є «найкращим керманичем розвитку психології дитини –

природна вихователька своїх дітей, яка інший раз і без наукової підготовки, інстинктом вміє читати в дитячій душі й розуміти її» (Русова, 1996, с. 35). Але вона практично не має змоги реалізувати цю місію. Одні матері змушені заробляти, щоб їх діти не померли з голоду, інші – відчують потребу реалізувати себе в науці, у професії, а в третіх не вистачає волі, щоб займатися цією відповідальною справою.

Незважаючи на ці обставини, педагог не закликає замінити сімейне виховання громадським, а бачить вихід у перетворенні родини у «свідомий рівноправний кооператив ... де всі об'єднані спільним шуканням добра і правди». На допомогу родині має прийти суспільство, створюючи «яслі», дитячі садки та майданчики, які будуть підтримувати тісний зв'язок з батьками та виконувати роль «кладок-мостків» між родинним та шкільним вихованням (Русова, 1996, с. 37).

С. Русова була глибоко переконана, що «віки пройдуть, а мати своє значення в родинному життю й свою природну роль виховательки не втратить, як не втратить вона свого впливу на свою дитину, бо той вплив стає від її безмірного кохання, ніжної любови, якої дитина не почує ні від кого другого, любови такої щирої, палкої, любови аж до самозречення» (Русова, 1996, с. 286).

Софія Федорівна критикує сучасну їй школу за те, що вона «калічить розум і душу дитини, одриває дитину від родини, й несвідому кидає на розпутьті без всякого виховання, без певної освіти. Вона не відповідає духовному складові українського народу» (Русова, 1997, с. 5). Школа повинна виконати місію оздоровлення родини як соціально-педагогічного інституту та провести дитину від родини через дитячий садок до соціального колективу, від національно-громадського виховання до Всесвіту.

Проблеми сімейного виховання належали й до сфери педагогічних інтересів подружжя Лубенець, яке особливу увагу приділяло дошкільному вихованню. Тимофій Григорович та Наталія Дмитрівна вважали, що родина відіграє дуже важливу роль у формуванні моральних якостей особистості (Лубенець, 1911). Тому «жорстока дитина завжди виходить з жорстокої родини», а в сім'ях зі спокійною атмосферою, де піклуються і про людей, і про тварин, ростуть чуйні діти. Педагоги вказували на такі вади сімейного виховання, як: відсутність необхідних педагогічних та психологічних знань у батьків, ігнорування особистих потреб дитини, безсистемність виховання, використання фізичних покарань.

У праці «Про покарання в дитячому віці та шкільну дисципліну» Т. Лубенець вимагає від вихователів (чи то батьки, чи вчителі) «спочатку вивчити закони тих психічних явищ у дитини, на які він бажає впливати». Завдання ж освітньо-виховних закладів – допомогти батькам у нелегкій праці виховання дітей (Лубенець, 1961, с. 514).

В. Зінківський у своїй книзі «Про соціальне виховання» відстоює думку про незамінність сім'ї в процесі соціального виховання дитини.

«Ніякі сурогати сім'ї не повинні мати місця», – категорично стверджує автор (Зінківський, 1920, с. 61). На його думку, тільки родина є природним середовищем, у якому дитина без зайвих зусиль вивчає мову, здобуває перший соціальний досвід. «Від сім'ї, від родинних відносин плететься в нашу душу найповніший, найяскравіший світ соціальності» (Зінківський, 1920, с. 49).

Освітні установи повинні подбати про оздоровлення, відродження сім'ї, що переживає період кризи. Тільки за такої умови можна буде морально оздоровити суспільство. Цей процес «повинно почати знизу – з піклування про силу й чистоту родинної спільності» (Зінківський, 1920, с. 50).

Я. Мамонтов основною хобою Декларації про соціальне виховання дітей (1920) назвав відсутність будь-яких форм взаємодії між дитячим будинком та родиною. Не можна забрати в сім'ї право виховувати дітей, оскільки «є цілий комплекс фізіологічних і психічних функцій необхідних для нормального розвою дитини, що можуть бути виконані лише батьком і матір'ю» (Мамонтов, 2003, с. 260).

Право виховувати дітей у комуністичному суспільстві має належати державі, тому що цього вимагають відносини між державою та громадянином. «В комуністичній державі окремих індивід може досягти розвою своїх індивідуальних здібностей лише через свій соціальний активізм. Коли людина з дитинства не буде вихована для такої активної соціальності, вона не буде мати засобів для боротьби за своє існування в нових соціальних умовах» (Мамонтов, 2003, с. 259).

Тобто, на думку Я. Мамонтова, родина не може виконувати сама всіх виховних завдань, які постають перед нею в комуністичному суспільстві. Але дитячий будинок без родини також не може виконати всіх виховних функцій та порушує право дитини мати батьків. Тому найголовніше педагогічне завдання – «встановити раціональні відносини між сими двома необхідними факторами соціального виховання» (Мамонтов, 2003, с. 260).

Один з національних діячів освіти С. Сірополко наголошував, що «тільки в родині, що збудована на взаємній любові, виховуються такі почуття, які потрібні дитині не тільки для особистого її щастя, але й всього громадянства, серед якого їй доведеться жити» (Сірополко, 1926, с. 55). Сама природа поклала на батьків обов'язок дбати про виховання та освіту своїх дітей.

С. Сірополко вказував на необхідність тісної співпраці школи й родини, чого можна досягти через розширення повноважень представників від батьківського самоврядування (батьківського комітету). Учений вважав, що вони повинні брати участь у роботі педагогічної ради, серед повноважень якої – розгляд кандидатур учителів та директора школи. На жаль, указував Степан Онисимович, багато педагогів вважають, що завдання школи – навчання дітей, а завдання родини – їх виховання. Тому вони вороже ставляться до сім'ї, не

допускаючи її до вирішення педагогічних питань та мотивуючи свої дії браком у батьків необхідних педагогічних знань.

Обіймаючи посаду заступника міністра освіти в еміграційному уряді УНР, що перебував у Тарнові (Польща), С. Сірополко був одним з розробників статуту єдиної школи, який був прийнятий 17 червня 1921 року. У цій новій школі мав підвищитися соціальний статус учителя, який «...не буде культурним самітником, бо школа піде в родину, а родина в школу, і учитель через те стане рідним і для батьків учеників» (Сірополко, 1934, с. 219).

Наголошуючи на тому, що освіта народу є один з важливих засобів щодо забезпечення існування держави, він завжди підтримував ідею обов'язкового навчання. Учений підкреслював, що «обов'язковість шкільного навчання не стільки обмеження свободи батьків, скільки забезпечення свободи дітей, як майбутніх громадян; обов'язковість навчання, себто освіти, не може шкодити свободі, а навпаки сприяє свободі, бо неосвічений народ ніколи не може бути вільним народом» (Сірополко, 1926, с. 53).

Учений критично ставився до впровадження в Україні системи соціального виховання, що орієнтувалася на дитячий будинок як «маяк». У своїх працях він розкриває причину запровадження в Радянській Україні загального обов'язкового навчання. С. Сірополко вбачав її в економічній неспроможності більшовицької влади охопити всіх дітей дитячими будинками.

У роботі «Історія освіти в Україні» вчений наводить статистичні дані й цитати з виступів українських радянських педагогів та освітніх функціонерів, на основі яких робить об'єктивний висновок про те, що навчання в Радянській Україні не було ні обов'язковим (тому що не поширюється на дітей «буржуїв» і «куркулів»), ні безкоштовним (за статистичним звітом від 01.12.1928 року плата за навчання є в 1399 школах). «Можна з повною рішучістю твердити, що Україна совєтської доби безперечно є єдина на цілому світі країна, де батькам доводиться підробляти документи для того, щоб добитися місця для своїх дітей в школі, офіційно проголошеній обов'язковою» (Сірополко, 2001, с. 670).

Таким чином, С. Сірополко виступав за сімейно-шкільне виховання, за тісне співробітництво цих визначних соціально-виховних інститутів, засуджуючи більшовицькі теорії про громадське виховання.

Я. Зеленкевич (Чепіга) в «Передумові до проекту української школи» наголошував на необхідності наступності в школі сімейного виховання. На думку педагога, школа повинна стати «...доскональним первообразом культурної, завсїгди еволюціонуючої сім'ї» (Чепіга, 1913, с. 10). Критикуючи дореволюційну освітню систему за її класовість, він усе ж не підтримував ідеї ліквідації шкіл або їх трансформацію в дитячі будинки.

Яків Феофанович послідовно відстоював принципи трудової школи, що має бути національною, світською, з обов'язковим безкоштовним навчанням, рівним для всіх громадян правом на освіту. Соціально-психологічні та соціально-етичні підвалини трудової школи розроблені Я. Чепігою в таких працях, як «До трудової вільної школи!» (Чепіга, 1918 – 1919), «Трудова школа» П. Блонського» та ін.

Дитина, вважав дослідник, має стати головною ланкою взаємозв'язку між школою та родиною. Займаючись педологічними дослідженнями, педагог указував на необхідність глибокого вивчення природи дитини та озброєння батьків і педагогів відповідними знаннями.

Розглядаючи сімейне виховання як першу ланку в системі соціального виховання та його винятковість у справі формування моральної свідомості, поведінки та спрямованості особистості, Яків Феофанович надає матері виняткового значення в справі морального та розумового розвитку дитини. Саме вона є першим зразком для наслідування. «Од матері, од її вдачі, розуму й морального почуття, од уміння внушити добрість, ласку, дружбу, любов, справедливість, ніжність та ін., од її здібності до виховання залежить будучина дитини» (Чепіга, 1913, с. 66). У материнському інстинкті закладено ті почуття, що необхідні для виховання дитини, але, на жаль, їх немає в батька, і тому йому необхідно їх у собі виховувати.

Педагог закликав батьків глибоко вдумливо вивчати педагогіку та психологію. Озброєння цими науковими знаннями буде сприяти правильному вихованню дітей. «Треба всі свої вчинки погодити з науковими вимогами щодо виховання, бо невдале, погане виховання може викликати знервування у зовсім здорової дитини» (Чепіга, 1913, с. 70), негативно відбитися на її майбутньому. Тому головне завдання сім'ї – створити такі умови для дитини, у яких вона мала б змогу розвиватися вільно, нормально й гармонійно.

Один з творців української освітньо-виховної системи, заснованої на поєднанні релігійного й світського навчання, професор Григорій Ващенко погоджувався з тим, що українська родина переживає кризовий період, але причини її він вбачав у більшовицькій політиці. На думку вченого, більшовики зруйнували статеву мораль українців. «Людина позбавлялася того, що дали їй тисячоліття культурного розвитку, і поверталася до стану тварини. Любов з її тонкими духовними переживаннями розглядалась як буржуазні забобони, її місце займала брудна розпуста» (Ващенко, 1994, с. 28). Це негативно позначилося на родині. Залишком буржуазного побуту стало вважатися церковне одруження, тому його було замінено актом громадянської реєстрації шлюбу. Як наслідок, різко зросло число розлучень, частими були випадки багаторазового вступу до шлюбу з різними партнерами. Найбільш від цього потерпали діти.

До того ж, указував Г. Ващенко, під лозунгом звільнення жінки від закріпачення, зрівняння її в правах з чоловіком відбувся процес

покладення на її плечі подвійного тягара. Окрім виконання домашніх справ, жінки в більшовицькому суспільстві задіяні на виробництві та зайняті громадською роботою. Тому в них не вистачає ні сил, ні часу на догляд за власними дітьми.

У молоді голови вбивалася думка про те, що старе покоління вже віджило свій час, що воно знаходиться під впливом буржуазних забобонів і тому до нього потрібно ставитися з недовірою. Батьки, особливо непартійні, почати втрачати свій авторитет в очах дітей.

Саме ці причини, на думку Г. Ващенка, викликали розпад української родини, знизили її виховну спроможність та породили величезну кількість безпритульних дітей.

Національна система виховання має спиратися на родинне виховання, провідну роль у якому відіграє мати. Жінка, яка народила, повинна бути звільнена від праці до досягнення дитиною трирічного віку, оскільки ніщо не може замінити материнської любові. Але їй обов'язково потрібні знання з педагогіки та дитячої психології, без них сліпа любов може призвести до схиблення дитячої психіки.

Поряд з родиною, за умов міцного зв'язку, вихованням дітей мають займатися школа, молодіжні організації та церква. Думка про важливе значення релігії у вихованні підростаючого покоління червоною ниткою проходить через весь твір Г. Ващенка «Виховний ідеал». Він вважав, що релігія має займати дуже важливе значення в родинному вихованні. Занепад релігійності в родині викликає занепад суспільства. Є ціла низка релігійних подій чи свят у родині, які мають важливе виховне значення.

Видатний український педагог та громадський діяч В. Дурдуківський (1874 – 1938) не залишив у своєму педагогічному доробку творів, де цілеспрямовано розглядалися б проблеми взаємодії школи та родини, але його діяльність на посаді директора Першої української гімназії ім. Тараса Шевченка красномовно свідчить про його позицію щодо цього питання.

Гімназія, якою керував В. Дурдуківський, підтримувала постійний контакт з родинами вихованців та користувалася пошаною в батьків учнів. Про це свідчить той факт, що з кожним роком збільшувалася кількість заяв від батьків, які хотіли, щоб їх діти отримали освіту саме в цьому навчальному закладі.

У 1918 році, за пропозицією батьків, учні та вчителі гімназії з прапорами, з піснями, у національному вбранні пройшли Шулявкою. У місцевому театрі вони продемонстрували творчі досягнення своєї школи, щоб переконати місцевих жителів у необхідності відкриття ще однієї української гімназії.

Батьки відвідували закриті виставки робіт, досягнень, виробів учнів, які організовувала гімназія. Вони були постійними глядачами під час шкільних вистав та вечорів. Зал, де проводилися ці концерти, був прикрашений українськими килимами, що їх подарували гімназії батьки.

У 1922 – 23 навчальному році в гімназії Дурдуківського навчалось 453 учні. За соціальним станом 35% становили діти з сімей трудової інтелігенції, 29% – з сімей робітників, 28% – селян та 8% – ремісників і купців. Але, незважаючи на різний соціальний стан батьків учнів, під час святкування п'ятиріччя гімназії у 1922 році звучало багато привітальних промов від батьків, які з однаковою повагою ставилися до цього навчального закладу (Даниленко, 2000).

Розглядаючи, в одній зі своїх статей питання про запровадження дитячого самоврядування в школі, В. Дурдуківський указував на необхідність провадити цю роботу в постійному контакті з родинами учнів. Тільки такий метод «дасть змогу школі швидше, легше й корисніше провадити свою працю» (Дурдуківський, 2003, с. 323). Ознайомлювати батьків потрібно з усіма нововведеннями, які запроваджуються в школі, щоб не було непорозумінь між ними та вчителями, не підривавсь авторитет жодної зі сторін в очах дитини.

Таким чином, ціла плеяда українських педагогів, творців національної системи виховання початку XX століття виступала за збереження сім'ї як одного з найважливіших інститутів соціалізації дитини, висловлювалися за надання їй допомоги в кризовий період та за озброєння її педагогічними знаннями. Як правило, природною виховательною дітей визнавалася мати, а завдання педагогізації батьків покладалось на школу.

Список використаної літератури

- 1. Русова С.** Вибрані педагогічні твори. Київ: Освіта, 1996. 344 с.
- 2. Русова С.** Нова школа. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. / за ред. Є.І. Коваленко. Київ: Либідь, 1997. Кн. 2. С. 3–45.
- 3. Лубенец Н.** Общественные и семейные начала в детском возрасте. Дошкольное воспитание. 1911. № 2, 3.
- 4. Лубенец Т. Г.** Про покарання в дитячому віці та шкільну дисципліну. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / за заг. ред. С. А. Литвинова. Київ: Радянська школа, 1961. С. 506–514.
- 5. Зінківський В.** Про соціальне виховання. Київ: Друкарня Всеукраїнського Кооперативного Видавничого Союзу, 1920. 64 с.
- 6. Мамонтов Я. А.** Право держави і право дитини. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст): хрестоматія / упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. Київ: Наук. світ, 2003. С. 253–261.
- 7. Сірополко С.** Школознавство. Конспект лекцій, читаних в Українському високому педагогічному інституті ім. М. Драгоманова у Празі в 1925-26 шкільному році. Прага, 1926.
- 8. Сірополко С.** Народна освіта на Союзній Україні. Варшава, 1934.
- 9. Сірополко Степан.** Історія освіти в Україні. Київ: Наук. думка, 2001. 912 с.
- 10. Чепіга Я. Ф.** Передумова до проекту української школи. Світло. 1913. № 1. С. 10.
- 11. Чепіга Я. Ф.** До трудової вільної школи. Вільна українська школа. 1918 – 1919. № 8–9, берез.-квіт.
- 12. Чепіга Я.** Моральне виховання у справі виховання. *Проблеми виховання та навчання в світлі науки і*

практики: збірник психолого-педагогічних праць. Київ, 1913. Кн. 1.
13. Ващенко Григорій. Виховний ідеал. Полтава: Редакція газети «Полтавський вісник», 1994. 191 с. **14. Даниленко В. М.,** Кравченко А. А. Володимир Дурдуківський педагог, критик, громадський діяч (1874–1938). Київ: Ніка-Центр, 2000. 102 с.
15. Дурдуківський В. Дитяче шкільне самоврядування. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія / упоряд.: Л. Д. Березівська та ін. Київ: Наук.світ, 2003. С. 318–330.

References

1. Rusova, S. (1996). Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works] Kyiv: Osvita. [in Ukrainian]. **2. Rusova, S.** (1997). Vybrani pedahohichni tvory [Selected pedagogical works]. Kyiv: Lybid. S. 3–45 [in Ukrainian]. **3. Lubenets, N.** (1911). Obshchestvennye i semeynye nachala v detskom vozraste [Social and family beginnings in childhood] Doshkolnoe vospitanie. vol. 2, 3 [in Russian]. **4. Lubenets, T. H.** (1961). Pro pokarannia v dytiachomu vitsi ta shkilnu dystsyplinu [On punishment in childhood and school discipline] Khrestomatiia z istorii vitchyznianoï pedahohiky [Textbook on the history of native pedagogy] Kyiv: Radianska shkola. pp. 506–514. [in Ukrainian]. **5. Zinkivskiy, V.** (1920). Pro sotsiialne vykhovannia [About social education]. Kyiv: Drukarnia Vseukrainskoho Kooperatyvnoho Vydavnychoho Soiuzu. [in Ukrainian]. **6. Mamontov, Ya. A.** (2003). Pravo derzhavy i pravo dytyny [The right of the state and the right of the child] Malovidomi pershodzherela ukrainskoi pedahohiky (druga polovyna XIX–XX st): khrestomatiia [Little-known primary sources of Ukrainian pedagogy (second half of the nineteenth and twentieth centuries): textbook] Kyiv: Naukovyi svit. S. 253–261. [in Ukrainian]. **7. Siropolko S.** (1926). Shkoloznavstvo. Konspekt lektsii, chytannykh v Ukrainskomu vysokomu pedahohichnomu instytuti im. M. Drahomanova u Prazi v 1925-26 shkilnomu rotsi [School studies. Summary of lectures, readable at the Ukrainian High Pedagogical Institute. M. Drahomanov in Prague in 1925-26 school year]. Praha. [in Ukrainian]. **8. Siropolko S.** (1934). Narodna osvita na Sovietskii Ukraini [Folk education in the Soviet Ukraine] Varshava [in Ukrainian]. **9. Siropolko Stepan** (2001). Istoriia osvity v Ukraini [History of education in Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]. **10. Chepiha, Ya. F.** (1913). Peredumova do proektu ukrainskoi shkoly [Prerequisite for a Ukrainian school project]. Svitlo [Light]. 1. 10. [in Ukrainian]. **11. Chepiha, Ya. F.** (1918–1919). Do trudovoi vilnoi shkoly [To work free school] Vilna ukrainska shkola [Free Ukrainian school]. vol. 8–9. [in Ukrainian]. **12. Chepiha, Ya.** (1913). Moralne vnushinnia u spravi vykhovannia [The moral inspiration in the upbringing] Problemy vykhovannia ta navchannia v svitli nauky i praktyky : zbirnyk psykholoho-pedahohichnykh prats [Problems of education and training in the light of science and practice: a collection of psychological and pedagogical works] Kyiv. vol. 1. [in Ukrainian]. **13. Vashchenko, Hryhorii**

(1994). Vychovnyi ideal [Educational ideal] Poltava: Redaktsiia hazety „Poltavskyi visnyk”. [in Ukrainian]. **14. Danylenko V. M.**, Kravchenko, A. A. (2000). Volodymyr Durdukivskyi pedahoh, krytyk, hromadskyi diiach (1874–1938) [Vladimir Durdukivsky teacher, critic, public figure (1874–1938)] Kyiv: Nika-Tsentr. [in Ukrainian]. **15. Durdukivskyi, V.** (2003). Dytiache shkilne samovriaduvannia [Children's school self-government] Malovidomi pershodzherela ukrainskoi pedahohiky (druha polovyna XIX–XX st.): khrestomatiia [Little-known primary sources of Ukrainian pedagogy (second half of the nineteenth and twentieth centuries): textbook]. Kyiv: Naukovyi svit. pp. 318–330. [in Ukrainian].

Мальцева О. І. Питання про значення сімейного виховання у творах українських педагогів початку ХХ століття

У статті на основі аналізу першоджерел виокремлені основні ідеї українських педагогів, творців національної системи виховання початку ХХ століття (С. Русової, Т. Лубенця, Н. Лубенець, В. Зіньківського, Я. Мамонтова, С. Сірополка, Я. Чепіги, Г. Ващенко, В. Дурдуківського) щодо значення сімейного виховання.

Встановлено, що вони виступали за збереження сім'ї як одного з найважливіших інститутів соціалізації дитини, висловлювалися за надання їй допомоги в кризовий період та за озброєння її педагогічними знаннями. Як правило, природною вихователською дітей визнавалася мати, а завдання педагогізації батьків покладалося на школу.

Ключові слова: сім'я, сімейне виховання, соціальне виховання, школа, національно-виховна система.

Мальцева О. И. Вопрос о значении семейного воспитания в произведениях украинских педагогов начала XX века

В статье на основе анализа первоисточников выделены основные идеи украинских педагогов, создателей национальной системы воспитания начала XX века (С. Русовой, Т. Лубенца, Н. Лубенец, В. Зиньковского, Я. Мамонтова, С. Сирополка, Я. Чепиги, Г. Ващенко, В. Дурдукивского) относительно значения семейного воспитания.

Установлено, что они выступали за сохранение семьи как одного из важнейших институтов социализации ребенка, высказывались за предоставление ей помощи в кризисный период и вооружение ее педагогическими знаниями. Как правило, естественной воспитательницей детей признавалась мать, а задача педагогизации родителей возлагалась на школу.

Ключевые слова: семья, семейное воспитание, социальное воспитание, школа, национально-воспитательная система.

Maltseva O. The Question of the Importance of Family Education in the Works of Ukrainian Teachers at the Beginning of the Twentieth Century

In the article, based on the analysis of primary sources, the main ideas of Ukrainian teachers, creators of the national system of education of the early twentieth century (S. Rusovoi, T. Lubentsia, N. Lubenets, V. Zinkivskoho, Ya. Mamontova, S. Siropolka, Ya. Chepihy, H. Vashchenka, V. Durdukivskoho) regarding the importance of family education.

In contrast to the theories about community education of children and the socialization of all family functions, many progressive Ukrainian educators, acknowledging the crisis of the family at this stage of its development, advocated its support as the main institution of the socialization of the younger generation.

It was established that they advocated the preservation of the family as one of the most important institutions for the socialization of the child, expressed their support during the crisis period and for the training of its pedagogical knowledge. As a rule, the mother was recognized as the natural educator of children, and the task of pedagogy of parents was assigned to the school.

Key words: family, family upbringing, social upbringing, school, national-educational system.

Стаття надійшла до редакції 09.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.